

ZAKLJUČCI KONFERENCIJE „Reforma visokog obrazovanja: inventura 2010.“

9. i 10. travnja 2010.

Fakultet organizacije i informatike Sveučilišta u Zagrebu

Varaždin, Pavlinska 2

Tema I: preddiplomski i diplomski studiji: analiza stanja, problemi i izazovi za buduće razdoblje

1. **Konferencija je ocijenjena uspješnom** i izuzetno potrebnom jer se nije samo raspravljalo o mnogim zajedničkim problemima, nego su se predlagala i rješenja te isticali primjeri dobre prakse. Naglašeno je da treba redovito održavati ovakve skupove, koji s jedne strane imaju edukativan karakter, a s druge daju smjernice za razvoj politika visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.
2. Prema trenutno dostupnim podacima, može se uočiti **pozitivan trend u smislu povećane prolaznosti studenata, skraćivanja vremena završetka studija i povećanja ulaza u tercijarno obrazovanje** u Hrvatskoj. S druge strane, ovako veliko povećanje broja studenata dovodi do **nepovoljnog omjera studenata i nastavnika** te smanjuje mogućnost kvalitetne provedbe kontinuiranog praćenja studenata i kvalitetnog obrazovanja temeljenog na problemskom pristupu i iskustvenom učenju. Međutim, da bismo mogli donositi relevantne zaključke potrebne za donošenje odluka u sustavu visokog obrazovanja, potrebno je **sustavno prikupljati podatke** koji bi omogućili procjenu razine postizanja indikatora uspješnosti visokog obrazovanja u Hrvatskoj.
3. Pored prethodno rečenog, reforma je visokog obrazovanja pridonijela **suočavanju sa slabostima obrazovnog sustava** u Hrvatskoj, ali i pozitivnoj promjeni **odnosa prema studentima**. S druge strane, otvoren je izuzetno **veliki broj studijskih programa**, nepotrebno su se usitnili predmeti i opteretili nastavnici velikim brojem predmeta što otežava studiranje i negativno utječe na kvalitetu obrazovanja
4. U sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj još uvijek nisu u potpunosti uspostavljeni **mehanizmi osiguravanja kvalitete obrazovanja**. Najrašireniji su instrument osiguranja kvalitete nastave ankete o tome kako je ocjenjuju studenti, ali još uvijek nije jasno određeno kako se treba koristiti rezultatima ankete u svrhu podizanja kvalitete. Nadalje, valja istaknuti da su ostali mehanizmi osiguravanja kvalitete obično neopravdano zanemareni. Ovdje posebno treba istaknuti nužnost svrsishodnog **uvođenja ishoda učenja** studijskih programa koji u povezanosti sa studentskim opterećenjem, nastavnim metodama te sustavom praćenja i ocjenjivanja studenata omogućuju razvoj i definiranje kompetencija studenata, a time i **prepoznatljivost prvostupnika** i magistara struke na tržištu rada.

5. Nadalje, da bi se postigli ciljevi iz prethodnog zaključka, važno je raditi na **stalnom obrazovanju nastavnika vezanom za kvalitetu nastavnog procesa** kako bi se umanjio otpor promjenama i podigla motivacija nastavnika. Dakle, strateški je važno ulaganje u ljudski potencijal, prvenstveno nastavnika, ali i stvaranje profesionalne administracije koja će osigurati dobru provedbu strateških ciljeva institucije. S druge strane, u procesu je prepoznavanja kompetencija prvostupnika na tržištu rada važno raditi na **informiranju i dijalogu s poslodavcima i gospodarstvenicima, ali i javnim službama i poduzećima** koja bi trebalo obvezati na prepoznavanje kompetencija prvostupnika. U tom kontekstu važna je i suradnja s resornim ministarstvom, koja je na ovoj konferenciji izostala zbog **izostanka predstavnika MZOŠ-a** koji mogu sudjelovati u donošenju odluka i politika na državnoj razini.
6. Rezultati istraživanja o tercijarnom obrazovanju, zajedno s međunarodnim iskustvima u stvaranju najboljih svjetskih visokih učilišta, mogu poslužiti kao smjernice u strateškom promišljanju daljnjeg razvoja visokih učilišta u Republici Hrvatskoj. Potrebna je jasna **nacionalna strategija razvoja visokog obrazovanja u Hrvatskoj**, a kada govorimo o visokim učilištima, na institucionalnoj je razini ključno nadahnuto vodstvo s jasnom vizijom i strategijom razvoja, kao i sposobnošću prepoznavanja svojih komparativnih prednosti. U tom procesu **moraju zajedno djelovati, ali zasebno preuzimati odgovornost** za kvalitetu u svojoj nadležnosti Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje, Agencija za znanost i visoko obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i visoka učilišta kako bi se prepoznali razvojni prioriteti, ali i osigurala **financijska sredstva za provedbu**.
7. Važno je poticati i priznavati međunarodnu **mobilnost nastavnika i studenata** koja omogućuje razmjenu iskustava i prijenos dobre prakse, prepoznaje kvalitetnog i motiviranog nastavnika a sprečava površnost i nemarnost u pristupu nastavi, ali i znanosti. Pri tome je važno istaknuti da je preduvjet kvalitetne sveučilišne nastave međunarodno prepoznat znanstveno-istraživački rad koji je društveno koristan i opravdan.
8. U sljedećem je razdoblju potrebno provesti **ponovno vrednovanje studijskih programa temeljem ishoda učenja**, posebnu pažnju posvetiti realnom opterećenju studenata te koncepciji preddiplomskih studija, koji trebaju osigurati kompetencije važne za zapošljivost, ali i nastavak školovanja. Pri tome je važno - **znatno povećati ulaganje u visoko obrazovanje** kako bi se omogućilo kvalitetno i konkurentno obrazovanje. Kriteriji se kvalitete obrazovanja trebaju jasno postaviti i transparentno provoditi. Na kraju, važna je **transparentnost u donošenju nacionalnih prioriteta i zakona** koji reguliraju visoko obrazovanje i znanost.

Tema II: financiranje sveučilišta

Financiranje je najčešće spominjan problem svih sustava od visoke državne važnosti. U slučaju sustava je visokog obrazovanja to problem duge povijesti koji dobrim dijelom ovisi o gotovo

ideološkoj perspektivi govornika. Ipak, visoko bi obrazovanje kao sektor trebalo prednjačiti u znanstvenom i inovativnom pristupu rješavanju problema.

1. Financiranje visokog obrazovanja nema jasno definirane prioritete, zbog čega velik dio sustava nema ni mogućost ispunjavanja uvjeta transparentnosti. Nedostatak prioriteta stvara prepreke i u raznim oblicima komunikacije između triju glavnih „tabora“ odnosno triju katkad značajno različitih perspektiva: nastavnog i akademskog osoblja, studenata i resornog ministarstva.

Nužno je kreiranje dugoročne strategije razvoja visokog obrazovanja s jasnim kriterijima i prioritetima koji će biti usuglašeni sa svim dionicima.

2. Studenti sukladno stavu da su jedan od najugroženijih dijelova društva odbijaju u raspravu o potpuno subvencioniranom visokom obrazovanju uvrstiti brojne socijalne povlastice koje već sada uživaju. Prema nekim procjenama svaki redoviti student dobije oko 15 000 kuna državnih subvencija u višestrukim povlasticama u nadležnosti različitih ministarstva. Tako kompleksan sustav nema dovoljno visok stupanj koordinacije što ga može učiniti podložnim korupciji.

Nužno je kontinuirano raditi na poboljšanju sustava studentskog standarda i razvoju studentskih službi (*student services*).

3. Obrazovanje je opće dobro i dugoročni su pozitivni učinci ulaganja u visoko obrazovanje za dobrobit cijelog društva neosporni. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa financira brojne aktivnosti visokih učilišta i njihova osoblja te je očito povećanje broja zaposlenih i ulaganja u infrastrukturu, ali bez jasne strategije razvoja visokog obrazovanja, procjena je iskoristivosti ulaganja nemoguća.

Shvaćanje visokog učilišta kao samo jedne u nizu institucija koje doprinose visokim rashodima državnog proračuna znači negiranje njegove važne uloge u socioekonomskom okružju. Ipak, i visoka učilišta trebaju uravnotežiti svoje poslovanje, naravno bez ugrožavanja svoga akademskog doprinosa.

4. Visoka učilišta kao centri znanja te sudionici u socioekonomskom okružju imaju obvezu dio svojih aktivnosti orijentirati prema promicanju inovacija i unapređivanju tržišta što ujedno može biti i značajan izvor financiranja. Također treba istaknuti mogućnost prijavljivanja EU projekata za financiranje brojnih specifičnih aktivnosti.

5. Akademska zajednica ima Ustavom zaštićene slobode jer je njezin utjecaj na cjelokupno društvo neupitan. Visoka učilišta trebaju svojim primjerom promicati ravnopravnost, jednakost pristupa te visok stupanj moralnosti i etičnosti u financijskim, ali i u svim drugim aktivnostima.

Tema III: doktorski studiji i europski fondovi za istraživanje i razvoj

1. U sustavu doktorskog obrazovanja u Hrvatskoj postoje veliki **paralelizmi**, odnosno čest je slučaj da se isti ili slični doktorski program provodi na nekoliko sveučilišta ili čak i na samo jednom sveučilištu. To dovodi do nepotrebnog rasipanja ionako skromnih resursa, no što je još opasnije, na taj se način onemogućuje ostvarivanje kritične mase nužno potrebne za ostvarivanje vrhunskog istraživanja.
2. Pitanje se **kvalitete** doktorskih studija postavlja kao jedan od prioriteta u reformi doktorskog obrazovanja. Nedostaci su postojećeg sustava brojni, a najviše se očituju u **prevelikom opterećenju doktoranada nastavom, preklapanju doktorskih studija, prekasnim određivanjima doktorskih tema i mentora, zatvorenošću znanstvenih grana te neobjektivnošću ocjenjivanja**.
3. Kvaliteta se sustava doktorske izobrazbe u Hrvatskoj može postići pristupanjem većim **organizacijskim promjenama** (uvođenjem doktorskih škola), **reorganizacijom postojeće podjele na znanstvena polja, područja i grane** koja u ovakvom obliku doprinosi rascjepkanosti i zatvorenosti znanosti te smanjenjem količine nastave u sklopu doktorskog studija.
4. Problem akademskih stupnjeva predstavlja problem u ostvarivanju željene interdisciplinarnosti, budući da nema odobrenih akademskih stupnjeva za interdisciplinarna područja. Sadašnja regulacija izdavanja doktorskih diploma također onemogućuje izdavanje diploma za združene doktorske studije. Nužno **je uvođenje jedinstvenoga akademskog stupnja doktora znanosti** kako bi se ti problemi riješili.
5. Mentorstvo kao jedna od najvažnijih komponenti doktorske izobrazbe, mora biti odgovorno, dakle, mora **se institucionalno ocjenjivati i mentor i njegov rad, dok se istovremeno taj rad mora na odgovarajući način honorirati. Dvostruko se mentorstvo mora poticati kao norma, a mentor ne smije biti uključen u postupak ocjene i obrane doktorskog rada**.
6. Hrvatska sveučilišta trebaju provesti **promjene u doktorskome obrazovanju putem paralelnih procesa unapređenja doktorskih studija i njihovog povezivanja, združivanja i umrežavanja te postupnog osnivanja doktorskih škola, uz internacionalizaciju doktorskog obrazovanja zasnovanog na istraživanju**. Pritom treba težiti **decentraliziranoj strukturi i odgovornosti pojedinih studija i škola, sa zajedničkim kriterijima kvalitete i dogovorenim središnjim službama na razini sveučilišta i između sveučilišta**.
7. Uz doktorske škole koje objedinjuju više znanstvenih područja ili polja, treba pristupiti **uspostavljanju sveučilišnih "kišobran" doktorskih škola povezanih s Europskim prostorom visokog obrazovanja (EHEA) i Europskim istraživačkim prostorom (ERA)**. Tim školama treba povjeriti osiguranje održivosti i zajedničkih kriterija kvalitete, potporu osnivanju novih i restrukturiranju postojećih doktorskih studija i škola, poticanje interdisciplinarnih i transdisciplinarnih istraživanja, obuku mentora i doktoranada generičkim vještinama te potporu međunarodnoj suradnji, uključujući natječaje za financiranje doktorskog obrazovanja.

8. Hrvatska se znanost kroz doktorske studije mora uklopiti u svjetsku – ako znanstvenici ponikli iz nekog studija uglavnom nisu međunarodno prepoznatljivi, takav studij treba ukinuti.

Tema IV: Hrvatski kvalifikacijski okvir

1. Važno je uočiti da Europski kvalifikacijski okvir (EKO) povezuje nacionalne kvalifikacijske okvire trideset dvaju zemalja (27 EU, 3 EFTA, Turska i Hrvatska), dok Bolonjski proces harmonizira visoko obrazovanje 47 zemalja Europe (32 kao i kod EKO, uz dodatnih 15 zemalja Europe). EKO obuhvaća sve razine kvalifikacija te sve oblike učenja, dok se Bolonjski proces (odnosno Kvalifikacijski okvir visokog obrazovanja, kako se naziva u novije vrijeme) odnosi samo na visoko obrazovanje te na formalni oblik učenja.
2. Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) nastoji povezati i koordinirati sve važne postupke u Hrvatskoj koji se odnose na sustav obrazovanja, od općeg, strukovnog do visokog obrazovanja, uključujući cjeloživotno učenje te sve oblike učenja. HKO ima zadaću povezati sve oblike obrazovanja, stvoriti uvjete za izradu standarda kvalifikacija, sve ih povezati s Europskim kvalifikacijskim okvirom te omogućiti prihvatljivo razumijevanje, pristupanje, prohodnost, stjecanje i pouzdanost kvalifikacija. Kao istaknuta svojstva, HKO je uveo 8 razina i dodatne 4 podrazine za kvalifikacije. Za ishode učenja HKO uvodi 8 razina (što je preporuka EKO-a).
3. Dosad su u izradi HKO-a glavni dionici bili predstavnici poslodavaca, sindikata, svih obrazovnih podsustava (opće obrazovanje, strukovno, visoko te obrazovanja odraslih), svih agencija i centara koji prate obrazovni sustav te mnogi drugi, a u provedbi se uključuju dodatni dionici, od studenata i udruga do stranih ustanova i stručnjaka. Pozivaju se visoka učilišta i pojedinci da se uključe u provedbu HKO-a.
4. Izradom prijedloga zakonskih propisa tijekom 2010. i 2011. godine, Hrvatska započinje provedbu HKO-a i povezivanja s EKO-om. U tom smislu Vlada RH tijekom svibnja 2010. godine osniva Povjerenstvo za provedbu HKO-a, a MZOŠ Stručni tim za potporu Povjerenstvu. Izrada se standarda kvalifikacija organizira u 26 sektorskih radnih skupina, od kojih je jedna tzv. interdisciplinarna, tj. ona koja pazi na izradu svih standarda kvalifikacija koje ne nalaze mjesto u preostalim 25. Brigu će o HKO-Registru standarda kvalifikacija preuzeti određeno tijelo, u skladu sa zakonom koji će biti donesen 2011. ili 2012. godine. Pozivaju se visoka učilišta i pojedinci da se uključe u provedbu kroz sektorske radne skupine.
5. EU od 2010. godine daje stručnu i financijsku potporu provedbi HKO-a kroz IPA projekte te kasnije kroz strukturne i kohezijske fondove. Projektne mogućnosti prolaze kroz ugovore o uslugama te ugovore o bespovratnim sredstvima. Pozivaju se visoka učilišta na veće uključivanje u provedbu HKO-a, snažnijim povezivanjem sa svim dionicima.

6. HKO je jedan od važnih instrumenata koji može doprinijeti jačanju konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Poslodavci očekuju bolje razumijevanje kvalifikacija koje se stječu u Hrvatskoj, olakšano priznavanje inozemnih kvalifikacija uz jasne i potrebne smjernice poslodavcima te bolje povezivanje svih dionika, naročito na temu cjeloživotnog učenja, istraživanja i inovacija. Pozivaju se visoka učilišta i pojedinci na snažnije povezivanje s odgovarajućim predstavnicima tržišta rada u izradi ishoda učenja kvalifikacija.
7. Prvo je testiranje izrade standarda kvalifikacija i provjere zapisivanja ishoda učenja počelo u 2009. godini na 13 primjera, a nastavlja se detaljnom izradom kroz IPA projekte na 100-tinjak drugih standarda kvalifikacija, kojima se pokriva široki spektar profila i svih razina. Tek nakon uspješne izrade, planira se daljnja izrada svih drugih standarda, uključujući i one koje se stječu neformalnim učenjem. Pozivaju se pojedinci i visoka učilišta na veće uključivanje.
8. Povezivanje će HKO-a s EKO provjeravati tzv. Advisory Grupa Europske komisije za Europski kvalifikacijski okvir, uz zahtjev udovoljavanja 10 zadanih kriterija. Važno je uključivanje svih dionika u postupak povezivanja te se visokim učilištima preporučuje uključivanje u proces.
9. Dobro je da svi studiji provjere udovoljavanje formalnim uvjetima za povezivanje na odgovarajuću razinu EKO-a, pazeći na razine i obujam odgovarajućih ishoda učenja, a to je posebno važno za doktorske studije.